

*Александар Павић**

Војна Академија, Универзитет одбране у Београду

*Хатица Бериша**

*Школа националне одбране „Војвода Радомир
Путник“, Универзитет одбране у Београду*

СТРАТЕШКЕ КОМУНИКАЦИЈЕ –ТЕОРИЈА И РАЗВОЈ

Сажетак

Овај рад истражује улогу стратешких комуникација као све значајнијег инструмента националне безбедности у условима глобалне нестабилности, хибридних претњи и технолошке трансформације. Полазећи од мултидисциплинарног приступа, рад повезује теоријску основу међународних односа са савременим технолошким развојем, посебно у области вештачке интелигенције. Хипотеза рада гласи да је за ефикасно и одрживо стратешко комуницирање неопходан интегрални приступ који обједињује технолошке иновације, институционалну праксу и научна достигнућа, чиме се стратешка комуникација позиционира као један од кључних инструмената спољнополитичке и безбедносне пројекције државе.

Циљ рада је двојак: прво, да се анализира утицај савремених технологија, нарочито вештачке интелигенције, на структуру и домете стратешких комуникација; и друго, да се истраже могућности примене различитих теоријских парадигми међународних односа реализма, либерализма и конструктивизма у разумевању и развоју стратешких комуникација. Емпиријски део рада базиран је на анализи савремених сукоба у Украјини, Сирији и Израелу, у којима су стратешке комуникације коришћене као инструмент утицаја на перцепцију, легитимитет и међународни дискурс.

* Имејл адреса: aleksandar.pavic@mod.gov.rs, ORCID: 0009-0005-6737-0094.

** Имејл адреса: hatidza.berisa@mod.gov.rs, ORCID: 0009-0005-6737-0094.

Научни допринос рада огледа се у теоријској артикулацији стратешких комуникација као структуралног елемента стратегије националне безбедности, као и у препознавању улоге вештачке интелигенције као трансформативног фактора у информационом простору. Рад пружа основ за даљу интердисциплинарни анализу односа између комуникације, технологије и безбедности у савременим међународним односима.

Кључне речи: стратешке комуникације, вештачка интелигенција, стратегија националне безбедности, реализам, либерализам, конструктивизам.

УВОД

Од настанка првих државних облика, контрола информација и обликовање перцепције били су кључни елементи одржавања власти, пројекције моћи и управљања сукобима. Стратешке комуникације, као намерно и координисано коришћење информационих капацитета у циљу остварења стратешких интереса државе, представљају модерни израз праксе која има дубоке историјске корене од Сун Цуа и римских императора, преко Наполеона, до савремених модела какви су NATO StratCom COE (*The North Atlantic Treaty Organization – Strategic Communications Centre of Excellence*). Иако је термин „стратешке комуникације” ушао у научну и безбедносну праксу тек у 20. веку, његово суштинско значење непрестано је еволуирало, пратећи промене у технолошком и друштвено–политичком окружењу. Прво документовано академско помињање термина датира из периода Другог светског рата у часопису *Foreign Affairs*, где се говори о стратешкој комуникацији као транспортном систему у ратном контексту (De Bussy and Wolf 2009). Такође 1966. године Роберт Строк (*Robert D. Strock*) са Националног ратног колеџа у САД објавио је есеј „Стратешке комуникације и спектар сукоба”, у којем је термин коришћен као механизам одржавања мира у контексту нуклеарне претње (Strock 1966).

Савремене стратешке комуникације више нису једносмерни инструмент пропаганде, већ комплексни мултивекторски процес који обухвата дигиталне платформе, јавну дипломатију, медијску артикулацију, али и когнитивну безбедност и борбу против

дезинформација. Улога овог концепта постаје нарочито значајна у условима хибридних претњи и ратова пете генерације, где је информациони простор подједнако важан као и физички домен сукоба. Група аутора из Краљевског института за међународне послове (*Royal Institute of International Affairs*) истиче да се улога комуникације у безбедности све више разуме као кључна компонента „меке моћи”. Они наглашавају потребу за способношћу утицаја на друштвене и политичке процесе, негујући стабилност, инклузивност и отпорност на насилни екстремизам (Cornish, Lindley–French and Yorke 2011).

Национална безбедност као централни чинилац суверенитета државе добија нове димензије кроз ову парадигму. Савремена стратегија националне безбедности мора да укључи капацитете стратешких комуникација не само као одговор на безбедносне изазове, већ и као средство проактивног обликовања националних и међународних наратива. Тиме стратешке комуникације прелазе из сфере инструмента у сферу структуралног средства државне моћи, упоредивог са дипломатијом, економијом или војском.

Кључни модификатор овог процеса у 21. веку јесте вештачка интелигенција. Она трансформише начине производње, анализе и дистрибуције информација, као и могућности за персонализацију порука, симулацију сценарија и предикцију реакција циљних публике. Државе које успеју да интегришу вештачку интелигенцију у своје комуникационе капацитете стичу одлучујућу предност у сложенем и динамичном геополитичком окружењу. Међутим, да би примена стратешких комуникација била ефективна и легитимна, она мора почивати на јасним теоријским основама. У том смислу, теорије међународних односа пружају различите, али комплементарне оквири за разумевање места и улоге стратешких комуникација у артикулацији моћи, интереса и идентитета.

Полазећи од ових теоријских оквира, рад истражује два проблема: (1) на који начин савремене технологије, пре свега вештачка интелигенција, мењају природу и домете стратешких комуникација, и (2) како се теоријски оквири међународних односа могу користити за разумевање, развој и примену стратешких комуникација у функцији националне безбедности. Хипотеза рада имплицира на неопходност интегралног приступа који повезује технолошки развој, институционалну праксу и научна достигнућа у контексту

стратешких комуникација као важног инструмента безбедносне и спољнополитичке пројекције државе.

Методолошки приступ у овом раду заснива се на хипотетичко–дедуктивној методи, са акцентом на анализу садржаја, интерпретативни приступ и компаративну анализу теоријских модела. Истраживање се ослања на квалитативну анализу релевантне литературе, као и на студије случаја које осветљавају примену стратешких комуникација у савременом међународном контексту. Рад је поред увода и закључка конципиран у три тематска поглавља. У првом поглављу анализирано је утемељење стратешких комуникација у теорији међународних односа. Друго поглавље истражује потенцијале употребе вештачке интелигенције. Док треће поглавље анализира утицај стратешких комуникација у контексту стратегије националне безбедности кроз теоријски осврт и студију случаја.

СТРАТЕШКЕ КОМУНИКАЦИЈЕ У ТЕОРИЈИ МЕЃУНАРОДНИХ ОДНОСА

Међународни односи који су један од најдинамичнијих система глобалног карактера. Готово да је немогуће предвидети како и на који начин ће се развијати у будућности. Једини чинилац који је константан у међународним односима је научна теорија. Иако је и она подложна промени услед нових научних сазнања, теоријска основа међународних односа и данас у 21. веку је потпуно релевантна. Реализам као теорија која је најраспрострањенија и најзаступљенија теорија у међународним односима апострофира моћ као главни и централни чинилац. Либерализам у међународним односима је један од главних теоријских приступа који наглашава сарадњу, међузависност и улогу међународних институција. За разлику од реализма, који свет види као арену сукоба и борбе за моћ, либерализам претпоставља да су мир и сарадња могући кроз одговарајуће институционалне и економске механизме. Трећа значајна теорија, конструктивизам, кроз своје обликовање идентитета, перцепције и норми нуди алтернативу. Сва три приступа перципирају чињеницу да комуникација мора да постоји у међународним односима. Управо у том домену стратешке комуникације играју важну улогу и могу да буду фактор директно сразмеран моћи или да са друге стране понуди алтернативу у виду неке нове перцепције стварности.

Стратешке комуникације представљају суштински елемент савремених међународних односа, интегрисан у процесе дипломатије, безбедносне политике и пројекције моћи. Различите теоријске перспективе међународних односа нуде различита тумачења улоге стратешких комуникација у артикулацији и остваривању националних интереса.

Реализам и стратешке комуникације

Из перспективе реализма, државе користе стратешке комуникације као средство за пројекцију моћи и очување националне безбедности. Реалистички приступ наглашава улогу информационих кампања, дипломатских изјава и пропаганде у борби за утицај у анархичном међународном систему. За реалисте, комуникација је инструмент којим државе обликују перцепције својих савезника и противника, са циљем одржавања равнотеже моћи. Ханс Моргентау (*Hans J. Morgenthau*) као класичар реализма, објашњава како државе користе моћ, укључујући стратегије како и на који начин да се користе информације (Morgenthau 1978).

Реалистичка теорија међународних односа сагледава стратешке комуникације као инструмент моћи који државе користе за остваривање националних интереса и одржавање безбедности у анархичном међународном систему. Сагледавање са становишта реалистичке теорије може да произведе потпуно нове импликације и разумевање моћи као централног појма реализма. Први фактор који можемо да разматрамо је чињеница да стратешка комуникација представља продужетак државне моћи. Држава стратешке комуникације може да користи као средство пројекције моћи и обликовање перцепције супротстављених актера. Џон Миршајмер (*John J. Mearsheimer*) који је представник офанзивног реализма конкретизује могућност употребе информација у борби за хегемонију (Mearsheimer 2001). Моћ која се темељи на војним, економским и технолошким основама, такозвана тврда моћ, добром стратешком комуникацијом може да се вишеструко мултиплицира, кроз меку и паметну моћ. Велике силе попут Сједињених Америчких Држава (САД), НР Кине и Руске Федерације користе стратешке комуникације за одржавање сопствене позиције у глобалном систему. Инструменти за постизање циљева садржани су у информационим операцијама,

које се пре свега темеље на пропаганди, дезинформацијама, али и дипломатији и јавним политичким наступима.

Конструктивизам и улога наратива

Конструктивизам истиче да међународни односи нису засновани само на материјалној моћи, већ и на идејама, вредностима и идентитету. Из ове перспективе, стратешке комуникације су алат за обликовање дискурса, стварање легитимитета и конструисање националних и међународних наратива. Државе користе комуникацију како би дефинисале „пријатеље” и „непријатеље”, градећи перцепцију стварности која одговара њиховим стратешким интересима. Александар Венд (*Alexander Wendt*) као водећи теоретичар конструктивизма говори о улози идеја и идентитета у међународним односима (Wendt 1999). Док Ернест Гелнер (*Ernest Gellner*) анализа како национални наративи обликују политичке стратегије (Gellner 1983).

Конструктивистичка теорија међународних односа сагледава стратешке комуникације као значајан механизам обликовања значења, идентитета и перцепције претњи. За разлику од реализма, који наглашава моћ и интересе као објективне категорије, конструктивизам тврди да су они друштвено конструисани кроз дискурс и комуникацију. Теоретичари конструктивизма истичу да су стратешке комуникације конструкт перцепције. Овде је важно истаћи да перцепција савезништва и непријатељства није трајна, чему у прилог говоре различите историјске чињенице. Државе користе стратешке комуникације да дефинишу „пријатеље” и „непријатеље” на основу дискурса, а не само материјалних капацитета. На пример, НАТО је за Руску Федерацију после завршетка хладног рата, крајем 20. века у појединим тренуцима перципиран као потенцијални партнер, али је кроз дискурс постао „претња”. Моћ наратива у конструктивизму имплицира да национални идентитете и стратегија националне безбедности нису унапред задате већ се обликују кроз јавни дискурс. Државе конструишу легитимност своје безбедносне политике кроз наративе који постају прихватљиви у друштву. Једноставан пример је оправдавање интервенције САД широм света против тероризма који је легализован након 9. септембра 2001. године. Да би се наративи имплементирали као у друштву, тако и у међународном окружењу потребно је да се користе ресурси

медија, друштвених мрежа, а на крају и дипломатије. Управо је моћ наратива осликана у мекој моћи једне државе. Док реализам види дипломатију као средство моћи, конструктивизам је види као начин за обликовање међународних норми и вредности.

Либерализам и комуникација као средство сарадње

Либерализам наглашава улогу међународних институција, медија и глобалне комуникације у јачању међудржавне сарадње. Из либералне перспективе, стратешке комуникације могу бити средство за промоцију демократије, људских права и међународног права, као и за изградњу механизма за спречавање сукоба кроз транспарентност и дипломатију. Нај (*Joseph S. Nye*) и Кон (*Robert O. Keohane*) говоре о значају комуникације и међусобне повезаности држава (Keohane and Nye 1977). Либерализам у међународним односима је један од главних теоријских приступа који наглашава сарадњу, међузависност и улогу међународних институција. За разлику од моћи реализма и наратива конструктивизма, либерализам је види као кључни инструмент за јачање дипломатије, глобалне стабилности и унапређење међународних односа.

Либерализам као теоријски правац у међународним односима вероватно има најшире утемељење у институцијама, посебно међународним, што му да је легалитет, легитимитет, али и значајан квантум моћи коју реалисти стичу на значајно тежи начин. Овај правац подразумева да је дипломатска комуникација и институције представљају кључни актери у комуникацији између држава. Стратешке комуникације се у том погледу користе за изградњу поверења, посредовање у сукобима и подстицање глобалне сарадње. Док дипломатија у таквом окружењу најчешће служи као механизам за изградњу позитивног имица државе. Томас Рис (*Thomas Risse*) истиче колико је велики значаја комуникације као покретача у међународним односима (Risse 2000).

Концепт меке моћи Џозефа Наја управо у либерализму имплицира да култура, вредности и дипломатија могу једнако као и војна и економска моћ да обезбеде утицај државе. Значајан чинилац представља дигитална револуција и доступност информација. Савремене технологије омогућавају државама да користе стратешке комуникације у реалном времену, што је значајно за управљање кризама. Данас је посебно присутна дигитална дипломатија, као један

пример може да се узме и такозвана *Twitter* дипломатија (*Twiplomacy*). На крају одбрана слободе говора, али и на потреба да се борба против лажних вести и манипулација води кроз међународне норме, стратешке комуникације користи за откривање и супротстављање дезинформацијама. Као пример може да се узме иницијативе попут *EU vs Disinfo* (више података на интернет страници <https://euvsdisinfo.eu/>), које се супротстављају руским дезинформацијама у Европи.

Без обзира на теоријски приступ, стратешке комуникације су постале значајан инструмент у међународним односима. Оне утичу на перцепцију актера, обликују политичке одлуке и играју централну улогу у борби за моћ, легитимитет и утицај у глобалном систему. Теорије међународних односа јасно перципирају стратешке комуникације, у прилог томе говоре и чињенице да не постоји међународна заједница без комуникација. Стратешке одлуке захтевају стратешке комуникације, како на билатералном, тако и на мултилатералном нивоу.

ПРИМЕНА ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У САВРЕМЕНИМ СТРАТЕШКИМ КОМУНИКАЦИЈАМА

Динамичност развоја вештачке интелигенције и експанзија доступности и употребе сајбер простора допринели су да информације сваким даном све брже креирају и дистрибуирају крајњим корисницима. У практичном смислу технологија омогућава да информација готово увек пронађе правог корисника. Вештачка интелигенција игра све важнију улогу у савременим комуникацијама, па тако и у домену националне безбедности и стратешких комуникација. Успешна интеграција вештачке интелигенције у комуникационе процесе може значајно унапредити способности управљања информацијама, брзо одговарање на претње и анализу података у реалном времену. Вештачка интелигенција има потенцијал да трансформише начин на који се обрађују и интерпретирају велики број информација, као и да подржи аутоматизацију и брзе одлуке.

Улога вештачке интелигенције у савременим комуникационим стратегијама постала је све важнија, посебно у контексту националне безбедности, али и у корпоративном и јавном сектору. Вештачка интелигенција утиче на све аспекте комуникација, од аутоматизације и оптимизације процеса до персонализације и прецизнијег циљања порука. Аутори Павић и Бериша наглашавају важност и неопходност

употребе вештачке интелигенције у систему безбедности и одбране. Стратегија националне безбедности разматра како да национални интереси буду остварени или очувани ако су угрожени, али и средстава која су неопходна да би се до тога дошло. Износе да вештачка интелигенција и њен брз развој су свакако један од механизма који ће у будућности значајно утицати за инструменте и механизме којима ће се приказати технолошко–техничка компонента развијености једне државе и то свакако користити као елемент одвраћања или елемент активног деловања у остварењу националних интереса заједно сасвим осталим чиниоцима (Pavić and Beriša 2024).

Адријан Кропли (*Adrian Cropley*) наводи да је појава и широка употреба вештачке интелигенције један од кључних тачака еволуције стратешких комуникација. Он у свом истраживању закључује да вештачка интелигенција обликује на посебан начин како се поруке креирају, шире и вреднују. Као посебне вредности вештачке интелигенције у процесу стратешких комуникација он издваја послове као што су аутоматизација рутинских задатака, побољшања анализа и персонализација публике, рационализација креирања и дистрибуције садржаја, као и побољшање мерења, аналитике и вредновања садржаја (Cropley 2025). Друга група аутора анализира политичке конотације комуникације у којима се користи вештачка интелигенција, кроз односе са јавношћу, конвенционалне асистенте базиране на вештачкој интелигенцији и маркетиншки приступ. Наводе да су језички модели базирани на вештачкој интелигенцији главне теме истраживања у стратешким комуникацијама (Osei-Mensah, Owusu Asiamah and Sackey 2023). Део аутора тврди да стратешке комуникације коришћењем вештачке интелигенције подразумева планирање и примену комуникационих метода и алата за постизање организационих циљева. Ово укључује коришћење вештачке интелигенције за анализу, оптимизацију и имплементацију комуникационих стратегија за побољшање ангажовања, разумевања и ефикасности између платформи и публике (Binlibdah 2024).

Актуелност стратешких комуникација не престаје током времена већ се методе испољавања и реализације модификују, усавршавају и мењају у складу са захтевима корисника као у приватном, тако и у државном сектору, са изазовима којима се суочава национална безбедност, али и са доступним технологијама које се користе за реализацију стратешке комуникације. Вештачка интелигенција за коју се и даље сматра да је на првом нивоу

развијености, односно такозвана „уска” вештачка интелигенција која може да буде одлучан аналитички алат и подршка у убрзању процеса и сагледавању ефеката стратешке комуникације. У складу са наведеним аутори ће размотрити примену вештачке интелигенције у три сегмента: обрада података, аутоматизација комуникација и анализа података у реалном времену.

Обрада података

Вештачка интелигенција се већ увелико користи за обраду великих количина података у кратком временском периоду, што је веома важно у контексту стратешких комуникација. Преко алата као што су машинско учење и обрада природног језика (*NLP* – *Natural Language Processing*), вештачка интелигенција може аутоматски анализирати текстове, активности на друштвеним мрежама, новинарске чланке и друге изворе информационе изворе, како би идентификовала трендове, расположења и потенцијалне претње (Gergő Pintér and Lajos Ihász 2020). Два најраширенија примера примене вештачке интелигенције у обради података се огледају кроз анализе јавних дискусија и преузимање и класификацију података са јавних мрежа. Анализа садржаја на јавним мрежама може бити коришћена за праћење и анализу јавних преписки, новинских чланака и друштвених мрежа, откривајући информације које су од значаја за националну безбедност. Са друге стране преузимање и класификација података омогућава да алгоритми за машинско учење могу аутоматски идентификовати релевантне податке, што производи брзу реакцију на промене и нове претње у сајбер простору и медијима.

Аутоматизација комуникација

Повећана ефикасност и оптимизација коришћења ресурса је један од кључних аспеката сваког пословног процеса, иста правила важе и за стратешке комуникације. Главни циљ аутоматизације процеса је да поједностави процесе и елиминише неефикасности у организацији. Практичари стратешких комуникација су прихватили могућност употребе вештачке интелигенције, што производи значајне ефекте у пракси. Појава вештачке интелигенције показује да рачунари и машине могу да обављају задатке за које се знало

да захтевају људску интелигенцију. Стратешка комуникација је једна од области која има потенцијал да прикаже револуционарне могућности употребе вештачке интелигенције. Кроз стратешке комуникације, организације, па и држава могу да емитују поруке за различите заинтересоване стране употребом вештачке интелигенције (Kaczmarek–Śliwińska 2019).

Вештачка интелигенција такође омогућава аутоматизацију комуникацијских процеса, што је од велике важности у домену националне безбедности. Са способношћу за брзо генерисање и дистрибуцију порука, вештачка интелигенција може бити коришћена за аутоматизацију реаговања на кризе. У ситуацијама када је потребно брзо реаговати, вештачка интелигенција може аутоматски генерисати и дистрибуирати информације на разне платформе, на пример, у случају природних катастрофа, безбедносних инцидената или геополитичких криза. Као други пример може да се узме употреба комуникационих ботова. Они могу да буду генерисани и програмирани тако да користе ресурсе вештачке интелигенције. На тај начин могу обављати разне задатке као што су одговори на питања јавности, расправа о актуелним темама или чак пружање савета, постају кључни елементи комуникационих стратегија. Они такође помажу у креирању порука које су прилагођене различитим групама људи у реалном времену.

Анализа у реалном времену

Један од најважнијих аспеката употребе вештачке интелигенције у комуникацијама је анализа података у реалном времену. У савременим комуникацијама, посебно када су у питању кризне ситуације или догађаји који се брзо развијају, способност за брзо прикупљање, анализу и одговор на информације може бити пресудна за националну безбедност (Sutherland 2025). Као пример можемо да наведемо различите начине примене. Прва могућност представља надзор медија и друштвених мрежа. Вештачка интелигенција може анализирати велике количине података који се прослеђују у реалном времену на друштвеним мрежама, са циљем брзог препознавања трендова, потенцијалне претње и дезинформација. Други сегмент се огледа у реаговање на дезинформације. Напредни аналитички системи могу бити значајан импулс у откривању и брзој реакцији на распрострањене дезинформације, а такође могу помоћи у контроли

штетних порука које се шире, било кроз аутоматизовано уклањање, било кроз брзо креирање исправних информација. Трећи сегмент се огледа у можда и најзахтевнијем задатку за вештачку интелигенцију, а то је прогнозирање трендова. Употребом задржаних података који су прикупљани и снимљени у базама података којима приступа вештачка интелигенција, напредни алгоритми за предвиђање будућих тенденција и понашања могу да доставе анализе, предлоге и сценарија будућих догађаја на бази законитости из прошлости. Ово може бити од пресудног значаја за стратегије комуникације у контексту националне безбедности.

Чињеница је да вештачка интелигенција у комуникацијама омогућава значајна унапређења у свим аспектима управљања информацијама, од обраде велике количине података до брзог реаговања на претње у реалном времену. Њен ефективан развој и примена ће у будућности бити један од кључних фактора за националну безбедност, али истовремено ће захтевати пажљиво разматрање етичких и безбедносних питања у процесу њене примене. Неоспорно је да анализа великих података и предиктивно моделовање, детекција дезинформација, као и когнитивна безбедност може да буде унапређена употребом аутоматизованих ботова који су развијени на бази алгоритама за утицај на јавно мњење. На крају објективан услов за безбедну примену вештачке интелигенције у стратешким комуникацијама представља постојање безбедног информационог простора и стратешког мишљења које зна и може да адекватно реализује комуникацију на стратешком нивоу.

СТРАТЕШКЕ КОМУНИКАЦИЈЕ И НАЦИОНАЛНА БЕЗБЕДНОСТ

Стратешке комуникације своје импликације на националну безбедност манифестују готово непрекидно, као у времену мира тако и током сукоба. Важност импликација на домен безбедности можемо да размотримо кроз теоријске аспекте, али и кроз конкретне примере из савремених сукоба. Адмирал Ернест Кинг (*Admiral Ernest King*) је током II Светског рата знао да каже „Не знам о чему је дођавола ова комуникација о којој Маршал (*George C. Marshall*) увек прича, али желим нешто од тога.” На сличан начин стратешке комуникације је посматрао и Винстон Черчил (*Winston Churchill*), он је приметио да је главна разлика између менаџмента и вођства

управо комуникација. Ефикасна комуникација захтева од лидера организације да преузму рану и истрајну улогу у одлучивању о томе како се идеје и одлуке обликују и испоручују. Свакако у контексту националне безбедности, лидер може побољшати ефекте оперативног и стратешког планирања тако што ће обезбедити да се комуникацијске импликације тог планирања размотре што је раније могуће у процесу (Stavridis 2007). Ако се планирање врши на овај начин, онда је вероватно да ће комуникације повезане са тим заиста имати стратешки ефекат.

Ефекти стратешких комуникација посебно су дошли до изражаја у најновијим војним сукобима, који су пружили јасне примере све веће улоге комуникације у јавној и владиној сфери. Ови сукоби су показали како директни актери обликују дискурс о „сукобима интереса”, користећи комуникацију као инструмент за утицај на перцепцију унутар међународног система. Уз подршку савремених медијских технологија, комуникација је постала моћан алат за артикулацију наратива, што директно утиче на доношење одлука и јавно мњење. Међутим, поставља се кључно питање: како се одбранити од стратешких комуникација усмерених против наших интереса, или још важније, како их искористити у функцији сопствених политичко–стратешких приоритета (Guegredo–Castro 2013, 27).

Стратегија националне безбедности представља процес дефинисања циљева и избора средстава за њихово остварење. Традиционално се ослања на инструменте националне моћи војне, економске, дипломатске, док је информациони домен често био у другом плану. Иако је комуникација увек била присутна у структури моћи, дуго није била схватана као равноправан инструмент. Међутим данас, кроз стратешке комуникације то се увелико мења. Ове промене чине комуникацију централним елементом у „стратешком планирању, припреми и спровођењу политике” (Cornish, Lindley–French and Yorke 2011, 4).

Непрекидност комуникација на свим нивоима прати друштвене промене од локалног до глобалног нивоа, што омогућава формирање на више нивоа. Индивидуални ниво везан за друштво, државни ниво везан за националну безбедност и системски ниво који обухвата регионална и глобална питања (Verrall 2013). Може се закључити да стратешке комуникације своје ефекте пласира на свим нивоима од појединца, преко државе, па до регионалног и

глобалног нивоа. Овакав приступ имплицира важност и неопходност разумевања места и улоге стратешких комуникација у стратегији националне безбедности.

Крајем 2021. године Јенте Алтус (*Jente Althuis*) је у свом раду анализирао као САД користе стратешке комуникације током више различитих администрација. Он износи да је развој стратешких комуникација у САД се одвијао паралелно са дугом историјом интервенција широм света, што је директно утицало на развој истих. Развој стратешких комуникација је непрекидан. Иманентно је да константно сведочимо великим променама у међународним односима, што директно утиче на безбедносну политику. Алтус посебно наглашава да САД као лидер НАТО савеза можда није у потпуности разумео шта је то стратешка комуникација, међутим закључује да друге чланице савеза, Европске земље овом домену посвећују посебну пажњу (Althuis 2021). Кроз нове доктрине и стратегије аутори настављају да истражују и имплементирају методологију употребе стратешких комуникација. Како се јавља консензус међу мислиоцима изван САД, тако геополитика већ преобликује окружење у којем носиоци мисли пројектују своје идеје и вредности. Практично сва појединачна интервенција или стратешко питање које је угрожавало националну безбедност САД је био праћено одређеним стратешким комуникацијама. То подразумева слање, али и пријем и разумевање порука од стране својих непријатеља.

Употреба стратешких комуникација у савременим сукобима постала је саставни део различитих војних, политичких и медијских стратегија свих актера у сукобу. За потребе овог истраживања извршићемо кратку анализу циљева, метода и ефеката стратешких комуникација на примеру сукоба у Украјини, Сиријској Арапској Републици и Израелу. Сва три сукоба су карактерно различита и имају различите крајње циљеве, методе извођења војних операција и дужину трајања. Међутим оно што им је заједничко између осталог, је и то да комбинују дуготрајне ефекте хибридних метода сукоба, да у дејствима врше употребу конвенционалног и неконвенционалног извођења борбених дејстава и да кроз наративе у стратешким комуникацијама комуницирају као са супротстављеном страном тако и са међународном заједницом.

У сукобу у Украјини, обе стране користе стратешке комуникације као инструмент утицаја на перцепцију међународне јавности, али и јавности на простору сукобљених страна. Иако су директно супротстављене стране Украјина у Руска Федерација, чињеница је да су у овом сукобу активни актери НАТО и САД. Методологија употребе информационог простора базирала се на експлоатацији друштвених мрежа и различитих међународних медија. Они се користе за пласирање видео поруке, дезинформација, „deepfake” аудио–визуелни садржаја који представљају вештачки генерисани или модификовани садржај. Олга Данченкова (*Olha Danchenkova*) истиче на важност информационог простора који користе сви актери у сукобу. Она посебно наглашава потребу да се противник надмаши бржом, проактивном стратешком комуникацијом која укључује нове технологије и допире до свих нивоа друштва. Такође указује на могућности употребе вештачке интелигенције за креирање процена и брзих одговора у реалном времену. Посебно наглашава важност коришћења дезинформација, али исто тако и креирања кампања у борби против истих (Danchenkova 2025). Украјинска страна је, посебно у раним фазама сукоба, успела да мобилише подршку Запада кроз наративе о отпору, херојству и демократији, што је постигнуто преко пажљиво осмишљених порука, симболике (попут жуте и плаве боје) и визуелних кампања у медијима и на друштвеним мрежама. Са друге стране Руска Федерација је прибегавала истом принципу и стратешке комуникације користила интензивно готово од 2014. године (Demirkiran and Öner 2024). Циљ употребе стратешких комуникација у овом сукобу се базира на обликовању глобалне перцепције, мобилизација подршке, деморализација противника са обе супротстављене стране. Ефекти су се манифестовали кроз утицај на домаће и глобално јавно мњење, али и претпоставку да је информациони домен постао равноправан чинилац са морем, копном и ваздухом у планирању и извођењу дејстава.

Сукоб у Сирији даје један другачији осврт на употребу стратешких комуникација. Иако формално сукоб је био између режима Башара ел Асада (*Bashar al-Assad*) и опозиције, односно ИСИС (*ISIS – Islamic State of Iraq and Syria*), јасно је да су активно учешће узели и актери као што су Руска Федерација, ИР Иран, Република Турска, Држава Израел, али и део држава као што су САД. Режим Башара ел Асада, уз подршку савезника, користио

је стратешке комуникације како би обликовао наратив о „борби против тероризма” и легитимисао своје акције пред међународном заједницом. С друге стране, опозиционе групе, као и курдске снаге, користиле су дигиталне платформе за ширење алтернативних наратива и мобилизацију међународне подршке. Примарни циљ стратешких комуникација са обе стране је био легитимизација права на власт, демонизација противника, регрутација, застрашивање и глобални утицај. На сличан начин као и у претходно обрађеном сукобу информациони простор је био преплављен пропагандним видео снимцима, различитим медијским кампањама, применом *Facebook*, *Twitter* и *Telegram* канала (Ciciora 2025). Ефекти стратешких комуникација допринели су визуелној доминацији ИСИС–а у раној фази, чему се оштро супротставила Сиријска држава кроз контранаративе и цензуру.

Технолошка доминација и примена вештачке интелигенције је посебно обликовала израелско–палестински сукоб у Гази. Обе стране интензивно користе медије и друштвене мреже за ширење својих верзија догађаја. Међутим овде се посебно издваја употребе вештачке интелигенције са стране Израела у готово свим доменима. Контрола наратива о цивилним жртвама, легитимитет војне акције, интернационализација конфликта су били главни циљеви стратешких комуникација. У процесу пласирања информација доминирали су наративи као што је „истина, цела истина и ништа осим истине” (Dostri 2024). Израелске власти користе кратке видео записе и јавне састанке за домаћу и међународну публику, са посебним нагласком на пласирању и приказу емоција, истичући право на самоодбрану, док палестинске организације користе визуелне наративе страдања цивила у појасу Газе како би привукле међународну емпатију и осуду израелских поступака. Ефекти које су произвели са обе стране огледају се у радикално подељеном глобалном мњењу, односно страни медији су искоришћени као арена за стратешке комуникације.

Стратешке комуникације се у анализираним сукобима могу интерпретирати кроз све три доминантне теоријске парадигме међународних односа реализам, либерализам и конструктивизам, при чему свака пружа различит увид у природу и функцију комуникације. Из перспективе реализма, комуникација представља инструмент моћи и контроле, који се користи у циљу пројекције утицаја, деморализације противника и обезбеђивања предности у

информационом простору. Ова улога се јасно огледа у сукобима као што су они у Украјини или Израелу, где обе стране комуникацију користе као део стратешког арсенала. Либерализам, насупрот томе, истиче комуникацију као средство изградње институционалне сарадње и мобилизације међународне подршке, што је посебно изражено у украјинском случају, где се јавна дипломатија и позивање на међународне норме користе за укључење у глобалну подршку. С друге стране, конструктивизам наглашава комуникацију као кључно средство у обликовању идентитета, перцепција и друштвених конструкција реалности. У конфликтима попут сиријског или палестинско–израелског, где су дискурси и симболи централни, конструктивистички оквир омогућава дубље разумевање комуникације као средства за (ре)конструкцију легитимитета, моралне супериорности и идентитетске мобилизације. Свака од коришћених теорија препознаје стратешке комуникације као релевантан инструмент, али их тумачи кроз различите акценте: моћ, сарадњу и идентитет.

Информациони простор је одувек био један од најзначајнијих елемената националне безбедности чему у прилог говоре и претходно анализирани сукоби са аспекта ефеката стратешких комуникација. Ако концепт стратешких комуникација размотримо са аспекта војне агенде, хибридни рат, као и ратови пете генерације, где је мета људски ума и мисао, информације односно њено пласирање је поставило у врх приоритета креатора операција. Џејмс Ставридис (*James G. Stavridis*) износи да је са војног аспекта стратешка комуникација смештена на оперативни ниво (Stavridis 2007). Међутим чињеница је да држава стратешке комуникације перципира као средство стратешког значаја. Информације су свакако посебан ресурс који коегзистира и прожима све инструменте моћи, управо до даје стратешким комуникацијама посебно место и улогу у националној безбедности. Чињеница је да еволуција стратешких комуникација од корпоративног алата за односе с јавношћу до једног од кључних елемената у националној и спољној политици представља тренд који ће да буде све заступљенији на агенди стратегије националне безбедности.

ЗАКЉУЧАК

Стратешке комуникације су се током последњих деценија профилисале као значајан инструмент у обликовању националне безбедности, али и у пројекцији државне моћи на међународној сцени. Од обичног медијског алата, еволуирале су у вишеслојни систем који повезује технолошки напредак, когнитивни утицај и политичко–стратешко деловање.

Одговор на прво истраживачко питање, потврђује да се комуникација више не заснива на класичном моделу „порука–пријем”, већ на динамичном, адаптивном и персонализованом приступу. Вештачка интелигенција омогућила је државама и другим актерима да брзо анализирају огромне количине података, креирају циљане поруке и прате реакције у реалном времену, чиме се комуникација трансформише у инструмент са непосредним оперативним ефектима.

Други истраживачки правац показао је да различити теоријски оквири међународних односа нуде вишеслојно разумевање улоге комуникације. Реализам посматра стратешку комуникацију као средство контроле наратива и деморализације противника. Либерализам фокус ставља на сарадњу, јавну дипломатију и институционалну стабилност. Конструктивизам наглашава значај дискурса, идентитета и перцепције што је посебно релевантно у времену когнитивних претњи и дезинформација.

Студије случаја које су анализирале у раду на примеру сукоба у Украјини, Сирији и Израелу потврђују те ставове у пракси. У рату у Украјини, стратешке комуникације се користе за мобилизацију подршке, изградњу легитимитета и делегитимисање противника, како у унутрашњем, тако и у глобалном медијском простору. Сиријски сукоб показао је колико је опасна злоупотреба комуникације од стране недржавних актера, попут ИСИС–а, али и важност стратешког обликовања јавне перцепције од стране држава и великих сила. Израелско–палестински конфликт илуструје симултану борбу на информационом и физичком домену, где обе стране користе медије, друштвене мреже и емотивне наративе за утицај на међународну заједницу и политичке центре одлучивања.

Сви ови примери показују да стратешке комуникације делују као интегрисани елемент стратегије националне безбедности, нарочито у условима савремених хибридних сукоба. У том смислу, успешна примена стратешких комуникација захтева интегрални

приступ који повезује технолошке иновације, институционалну праксу и теоријско утемељење. Без оваквог приступа, комуникација остаје реактивна и фрагментарна. Са њим, она постаје проактивна, стратешка и отпорна на манипулацију.

Стога, закључујемо да су стратешке комуникације данас више од алата, оне су структурна компонента националне безбедности и један од кључних ресурса у артикулацији и одбрани националних интереса у глобалном поретку 21. века.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Althuis, Jente. 2021. „How the U.S. government fell in and out of love with strategic communications.” *Defense strategic communications* 10: 71–109. DOI: 10.30966/2018.RIGA.10.2.
- Binlibdah, Saud. 2024. „Investigating the Role of Artificial Intelligence to Measure Consumer Efficiency: The Use of Strategic Communication and Personalized Media Content.” *Journalism and Media* 5(3): 1142–1161. DOI: 10.3390/journalmedia5030073.
- Ciciora, Phil. 2025. *Study: Civil organizing persisted during Syrian civil war*. Last accessed 30 May 2025. <https://news.illinois.edu/study-civil-organizing-persisted-during-syrian-civil-war/>.
- Cornish, Paul, Julian Lindley-French, and Claire Yorke. 2011. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/r0911stratcomms.pdf>. London: Chatham House.
- Cropley, Adrian. 2025. *The Evolution of AI in Strategic Communication: Exploring the opportunity*. Last accessed 30 May 2025. <https://theecsce.com/resources/the-evolution-of-ai-in-strategic-communication-exploring-the-opportunity/>.
- Danchenkova, Olha. 2025. *Ukraine’s Hard-Won Approach to Strategic Communications and Counter-Disinformation: Lessons for Europe and Beyond*. Last accessed 30 May 2025. <https://www.techpolicy.press/ukraines-hardwon-approach-to-strategic-communications-and-counterdisinformation-lessons-for-europe-and-beyond/>.
- De Bussy, Nigel, and Katharina Wolf. 2009. „The state of Australian public relations: professionalisation and paradox.” *Public Relations Review* 35(4): 376–381. DOI: 10.1016/j.pubrev.2009.07.005.

- Demirkiran, Özlem, and Berkay Göktuğ Öner. 2024. „A New Hybrid War Arena: Russia's Interventions in Ukraine in 2014 and 2022.” *Journal of Social Sciences and Humanities Researches* 25(54): 74–92.
- Dostri, Omer. 2024. „Israel's Struggle with the Information Dimension and Influence Operations during the Gaza War.” *Military review online exclusive*: 1–23.
- Gellner, Ernest. 1983. *Nations and Nationalism*. Cornell: Cornell University Press.
- Gergő Pintér, Dániel, and Péter Lajos Ihász. 2020. „Bridging Natural Language Processing AI techniques and Corporate Communications: towards an integrative model.” *Információs Társadalom* 19(4): 77–99. DOI: 10.22503/inf tars.XIX.2019.4.6.
- Guerrero–Castro, Christian E. 2013. „Strategic Communication for Security & National Defense: Proposal for an Interdisciplinary Approach.” *Connections* 12(2): 27–52. DOI: 10.11610/Connections.12.2.02.
- Kaczmarek–Śliwińska, Monika. 2019. „The Organisational Communication in the Age of Artificial Intelligence Development. Opportunities and Threats.” *Social Communication. Online Journal* 2: 62–68. DOI: 10.2478/sc–2019–0010.
- Keohane, Robert O., and Joseph S. Nye. 1977. *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston: Little, Brown & Co.
- Mearsheimer, John. 2001. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton.
- Morgenthau, Hans. 1978. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace, (5th edition)*. New York: Alfred A. Knopf.
- Osei–Mensah, Belinda, Elizabeth Owusu Asiamah, and Rainbow Sackey. 2023. „Strategic Communication and Artificial Intelligence: Reviewing Emerging Innovations and Future Directions.” *Archives of Business Research* 11(1): 85–102. DOI: 10.14738/abr.111.13616.
- Pavić, Aleksandar, and Hatidža Beriša. 2024. „Artificial intelligence and national security strategy development: Challenges and perspectives.” *Nacionalni interes – časopis za nacionalna i državna pitanja* 48(2): 53–75. DOI: 10.5937/nint48–49980.
- Risse, Thomas. 2000. „Let's Argue!: Communicative Action in World Politics.” *International Organization* 54,(1): 1–39. DOI: 10.1162/002081800551109.

- Stavridis, James G. 2007. „Strategic Communication and National Security.” *JFQ* 46(3): 4–7.
- Strock, Robert D. 1996. „Strategic communications and the spectrum of conflict.” *U.S. Army military history Institute*.
- Sutherland, Karen E. 2025. „AI and the Future of Strategic Communication.” *У Artificial Intelligence for Strategic Communication*, аутор Karen E. Sutherland, 377–417. Singapore: Palgrave Macmillan.
- Verrall, Neil Gerard. 2013. „Strategic Communication and the UK Integrated Approach: Developments, Communications.” *Proceedings of NATO HFM* 236.
- Wendt, Alexander. 1999. *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Aleksandar Pavić*

Military Academy, University of Defense Belgrade

Hatidža Beriša**

*National Defense School „Vojvoda Radomir Putnik“,
University of Defense Belgrade*

STRATEGIC COMMUNICATIONS – THEORY AND DEVELOPMENT

Resume

Strategic communications are one of the key instruments of national security strategy, enabling states to manage the information space, shape the perception of security threats, and support the realization of national interests. Although the concept of strategic communications is relatively new, its application dates back to the earliest forms of military and diplomatic strategy, and today it has become an essential element of international relations and security policy. The development of technology, especially artificial intelligence, has significantly improved strategic communications, enabling automated analysis, personalized information distribution, and proactive crisis management.

This paper explores the place and role of strategic communications in national security through the prism of realist, liberal, and constructivist theories of international relations. The aim of the research is, on the one hand, to determine how modern technologies, primarily artificial intelligence, are changing the scope and character of strategic communication, and on the other hand, to analyze how theoretical models can serve as a basis for the design and implementation of communication strategies in the context of national security. The paper starts from the hypothesis that effective strategic communication requires an integral approach that connects technological tools, institutional practice, and scientific reflection.

By applying content analysis and the hypothetical–deductive method, the paper also considers specific case studies on the conflicts in Ukraine, Syria, and Israel, in which strategic communications play a key role in shaping public perception, delegitimizing opponents, and mobilizing support. The research confirms that integrating artificial

* Email: aleksandar.pavic@mod.gov.rs, ORCID: 0009-0005-6737-0094.

** Email: hatidza.berisa@mod.gov.rs, ORCID: 0000-0002-9432-5273.

intelligence into strategic communications significantly improves the ability of states to protect their interests and act in a complex international community. The scientific contribution of the work is reflected in the theoretical articulation of strategic communications as a structural component of national security strategy, but also in the recognition of their transformative potential in the digital era. It is concluded that strategic communications have become an indispensable mechanism of national and foreign policy, whose scientific and technological foundation is the basis of modern security strategies.

Keywords: strategic communications, artificial intelligence, national security strategy, realism, liberalism, constructivism.

* Овај рад је примљен 6. маја 2025. године, а прихваћен на састанку Редакције 5. јуна 2025. године.